Дзвони Лемківщини

№1 (48)
січень-лютий 2005 р.

Газета заснована
29 квітня 1994 року

ЧАСОПИС ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ЛЕМКІВЩИНА»

НОВА РАДІСТЬ СТАЛА

Нова радість стала,
Яка не бувала:
Над вертепом звізда ясна
Світу засіяла.

Де Христос родився,
З Діви воплотився,
Як человік пеленами
Убого повився.

Ангели співають,
Славу-честь звіщають,
На небеси і на земли
Мир проповідають.

Давид виграває,
В гуслі ударяє,
Чудно-мило і предивно
Бога вихваляє.

Тому і ми співаймо,
Христа прославляймо,
Із Марії рожденного
В покорі благаймо.

Просим Тебе, Царю,
Небесний Владарю:
Даруй літа щасливії
Сему Господарю.

ЮЩЕНКО - НАШ ПРЕЗИДЕНТ!

ПОМАРАНЧЕВИЙ ДЗВІН

Україну кличе помаранчевий дзвін:
Піднімайся з колін, піднімайся з колін!

Він звучить у Софії, у Києві він -
Помаранчевий дзвін, помаранчевий дзвін.

На Хрещатику колір тільки один -
Помаранчевий дзвін, помаранчевий дзвін.

Це колір щастя, це колір Свободи -
Ставай із колін, Український Народе!

Ставай до життя, як всі вільні народи,
Сміливо крокуй шляхами Свободи.

Розправ перед світом своє ти імення
І жовто-гарячої долі знамена!

Анатолій Ядоловський,
м. Івано-Франківськ.

Київ. майдан Незалежності. 25, 28 листопада 2004 р. Фото О. Вашківа.

Тернопіль. Театральний майдан. 23 листопада 2004 р. Фото І. Дуди.

Колегія ВУТЛ.

Тернопіль. Театральний майдан. 19.01.2005 р.

Зліва направо: Ярослав Швягла, Володимир Ропецький, Ігор Дуда, Михайло Секела, Олександр Венгринович, Степан Майкович, Андрій Тавпаш, Степан Криницький, Володимир Шуркало, Володимир Ардан, Михайло Тиханський.

ХРОНІКА НОВИН

11 січня. Львів. У кафе Академії мистецтв проходила традиційна «Лемківська Велия». Втретє зібралися лемки, їх діти та онуки з Галичини і Києва. Були присутні члени Президії СФУЛО на чолі з головою проф. Іваном Щербою, члени Колегії ВУТЛ з Олександром Венгриновичем, члени правління ФДЛ у Львові, голови правлінь і активісти районних організацій і сільських осередків. Серед гостей – отець-капелан Мирон Михайлишин з Криниці. Присутні ділилися спогадами, спілкувалися між собою, співали і танцювали. Діти показали вертеп. Ведучий свята – Володимир Ропецький, голова Львівської обласної організації ВУТЛ.

19 січня. Тернопіль. У «Лемківській світлиці» проходило 11-те засідання Колегії ВУТЛ. Присутні – Олександр Венгринович, Степан Криницький, Володимир Ропецький, Володимир Ардан, Ігор Дуда, Андрій Лимич, Степан Майкович, Андрій Тавпаш, Михайло Тиханський, Ярослав Швягла, Володимир Шуркало, а також запрошені – Любомир Блащак і Михайло Секела, представляли обласні організації Тернополя, Івано-Франківська та Львова.

На порядку денному стояли питання:

1. Про з'їзд ВУТЛ.
2. Інформація про діяльність Колегії ВУТЛ.
3. План роботи Колегії ВУТЛ на 2005 рік.
4. Виконання «Програми підтримки та збереження культурної спадщини лемків» та Плану заходів Кабінету Міністрів України з відзначення 60-ої річниці депортації.
5. Інше.

Доповідав і вів засідання голова ВУТЛ О. Венгринович. При обговоренні окремих питань виступили В. Ропецький, М. Тиханський, А. Тавпаш, І. Дуда.

Цього ж дня в кафе «Любава» лемки Тернопільщини святкували «Лемківський Йордан», який став традиційним. Зібралося більше 300 осіб, у т. ч. члени Колегії ВУТЛ. Присутніх благословив й освятив Йорданською водою о. Павло Репела. Семинаристи Тернопільської вищої духовної семінарії імені Патріарха Й. Сліпого виступили з мистецьким «Вертепом». Серед гостей були заслужений артист України Богдан Іваноньків і бандуристка Надія Кулик, які виконали кілька пісень. Ведучі імпрези Галина і Любомир Блащаки розповіли про традиції Водохрещі на Лемківщині.

12 березня. м. Чортків. У «Лемківській світлиці» організовано традиційне свято «Пущаня». Таке свято було започатковане 10 років тому. Зі вступним словом до присутніх звернувся голова районної організації ВУТЛ Павло Гербут. На святкування приїхали гості з Тернополя (О. Венгринович, І. Дуда, Л. Сорока, Р. Садрига), Копичинців (І. Пласконь) і Хоросткова (М. Савка), які поклали квіти до Пам'ятного знака. Виступали аматорські колективи зі сіл Пастуше, Нагірянка, Ягільниця, Горішня Вигнанка, ансамбль РБК «Яворина» (кер. Й. Овод). Концертні номери поєднувалися з промовами і спогадами. Краяни веселилися, танцювали, співали і жартували. Забаву супроводжував ансамбль «Меломани» (кер. І. Тимчій).

ВЕЛИЯ І РІЗДВО НА ЛЕМКІВЩИНІ

Різдво святкували три дні – 7, 8 і 9 січня (за старим стилем).

Переддень Різдва – Велия, 6 січня, вважався будним днем, але на цей день найбільше припадало роботи, треба було приготувати їжі на три дні. На вечерю готували дванадцять пісних страв.

Найбільше роботи мала ґаздиня, їй допомагали діти. Діти прибирали в хаті, вбирали ялинку і ставили в кут. Ялинку на Лемківщині ставили не в усіх селах. Чоловіки господарили на подвір'ї, в стайні коло худоби. Працю старалися зробити завидна, бо смерком, як з'явилася перша зірка, починався Святий Вечір – найбільш урочистий з усіх Різдвяних Свят.

З Велиєю було пов'язано багато звичаїв і забобонів. В цей день, аж до Святої Вечері – строгий піст для старших. Дітям заборонялося їсти овочі й фрукти, щоб тіло не обсипали чиряки. Приносячи в хату дрова, дівчата рахували їх: парне число віщувало близький

Окремі тарілки ніхто не клав, усі їли з однієї миски. Завжди клали на стіл запасну ложку для принагідного мандрівника або того члена сім'ї, який не міг бути на Святій Вечері. Мали на меті також померлого. В деяких селах ставили на стіл стільки ложок, скільки було померлих у сім'ї.

В куті стола, біля снопа ставили дійник чи горщик, в який відкладали по три ложки кожної страви, а після вечері залишали на ніч на столі для голодних душ. Вранці усе зібране віддавали худобі, щоб їм бусорканя (чарівниця) молоко не відібрала. Під час вечері, крім ґосподині нікому не було вільно вставати від стола, щоб сім'я цілий рік трималася вкупі. Вечеря починалася і кінчалася молитвою «Отче наш».

Після Святої Вечері наступав час різноманітних віщувань. Діти швидко збирали і перев'язували ложки перевеслом, щоб худоба

Лемківські Різдв'яні Свята в с. Жовтневе на Тернопільщині. Ґаздиня – Рута Сардига. 16.01.2005 р.

строгий піст для старших. Дітям заборонялося їсти овочі й фрукти, щоб тіло не обсипали чиряки. Приносячи в хату дрова, дівчата рахували їх: парне число віщувало близький заміж. Щоб цілий рік мати здоров'я і силу, зранку перев'язувалися перевеслом. Стежили, щоб діти в горшки не заглядали, бо якби з нього щось витягли, – вовк улітку крав би вівці.

Коли почалося смеркати, уся родина йшла митися до річки чи потока, щоб здоровими були, як бистра вода. Перед вечерею ґосподар з дітьми ішов до стайні, до худоби. В моєму селі Ростайне (повіт Ясло) був то цілий ритуал. Ґосподар брав зі собою свічку, хліб з часником в рушнику і сіль. Входячи до стайні казав: «Помагай, Пан-Біг на щесьтя, на здоровля, на тот Новий рік». Відповідь мала бути «Дай, Боже, щесьтя». Кормили худобу за віком, від найстаршої до наймолодшого теляти й овець. Тато світив свічку, а діти роздавали корм: по кусочку хліба з часником, краще сіно і конич (конюшину). Верталися до хати, брали немолочений вівсяний сніп і солому.

В хату заходили із запаленою свічкою і ґосподар знову повторював: «Помагай Пан-Біг на щесьтя, на здоровля, на тот Новий рік». «Дай, Боже, щесьтя!» – відповідала ґосподиня. Вівсяний сніп ставили на куті стола під образами, а солому розстеляли по хаті, під столом, під обрусом на столі. Це була велика втіха для дітей, які після вечері качалися по соломі. Під стіл клали всяке залізаччя, сокиру, леміш від плуга, борони і тримали на ньому ноги, вечеряючи, щоб бути здоровими і твердими як залізо. В деяких селах ноги стола зв'язували шнурком або ланцюгом, щоб сім'я не розліталася. Біля стола ставили дійник з масничкою, щоби корови добре доїлися.

Коли при хаті був сад, батько з сином йшли туди і обмотували дерева перевеслом. Дерева мали вродити стільки фруктів, скільки було соломи в перевеслі.

До Святої Вечері сідали, коли зійшла перша зірка, звана Вифлеємською. Перед вечерею сім'я говорила «Отче наш». Опісля ґосподар вітав зі святом, дякував за дружню працю, бажав щастя і здоров'я, щоб усі дочекали Святої Вечері на другий рік. Після того приступали до 12 страв: перше – обов'язково хліб з часником і сіллю, потім – гриби, киселиця з вівса, картопля, біб чи квасоля, голубці, пироги (вареники) з повидлом і капустою, сушеня зі слив і груш, пенцак з ячменю. Кутю їли не скрізь на Лемківщині, бо пшениця тут не родила. Страви були різні, залежно від винахідливості ґосподині, але усе мало бути пісне, омастою служила льняна олія.

Після Святої Вечері наступав час різноманітних віщувань. Діти швидко збирали і перев'язували ложки перевеслом, щоб худоба трималася вкупі в полі і сідали на солому під столом. Дівчата вибігали надвір, виривали зі стріхи солому. Скільки соломи вирвали, стільки мало бути женихів у цьому році. Калатали ложками, щоб роздразнити собак, звідки почувся голос, там мав бути жених. Смерть у сім'ї віщував дим від загашеної свічки, що ішов в напрямі дверей.

Перший день Різдва проходив дуже урочисто. Вставали зрання, кидали в миску (мідницю) гроші, наливали води і вмивалися. Гроші мали віщувати, багатство, красу і здоров'я. Першого дня, крім церкви, ніхто нікуди не йшов. Подібні забобони і вірування були пов'язані із дальшими різдвяними днями. На Боже народження ходили по хатах полазники (колядники): діти відвідували своїх близьких родичів, щоб завінчувати всього найкращого і одержати в нагороду полазник (спеціально випечена булка), горіхи, рідко – гроші. Були жартівливі вінчування:

«Віньчую, віньчую,
На пецу полазник чую,
Дайте мі покуштувати,
Буду вам ліпше віньчувати».

Домашні дбали, щоб першим полазником був хлопець з гори села – ґаздівство піде добре. В іншому випадку – означало неуспіх у господарстві.

У третій день свят замітали хату рано і виносили солому, запалювали в саду, щоб було багато садовини.

Важливою частиною Різдвяних Свят були звіздарі-колядники, що колядували від Святого Вечора до Водохрестя. Група хлопців, по двоє-троє, несли звізду селом з кінця в кінець і колядували під вікнами. Бувало, що ґосподар просив до хати. Більші колядники робили Вертеп у формі церкви, звану «шопкою», що в середині мала вигляд ясел. В центрі розміщали кольорову ікону, що зображала Різдво Ісуса Христа і освітлювали свічкою. Заздалегідь складали сценарій, на пробах вивчали текст. З дійових осіб мусіли бути: Ірод в короні, Жид, Смерть, Біда з торбою, троє Царів, кілька Пастухів і Кінь.

Крім дітей та молоді, ходили колядувати старші ґазди, які збирали датки на церкву або іншу ціль, наприклад – на читальню. Гроші рідко платили, давали мірку вівса коневі, горіхи, пригощали старших горілкою (палюнкою). Колядники наприкінці вінчували, дякували ґосподареві, бажали міцного здоров'я, достатку і щастя усій родині.

Тереза КИЩАК,
м. Львів.

Лемкі в с. Ж... Ґаздин...

АННІ КРУК – 90!

За вікном господарює лютий,
Ще дерева холодом закуті,
Не співає радісно пташина.
Однак сьогодні наша родина
Зібралась у світлій нам оселі.
Тут привітно, любо і весело.
Дивний ювілей і незвичайний –
90 років в бабці Анни!

Ця маленька, тендітна жіночка в 90 років має прекрасну пам'ять і сині, як блават, очі. Коли дивимося на її маленьку постать, не віриться, що вона пройшла несамовито важке життя. Але з твердістю сильної людини, вона боролася зі своїми труднощами.

Ще маленькою, втратила маму і брата. Потім вийшла заміж. Здавалося, що щастя поселилося в хаті, хоча були воєнні часи. Та ніхто не передбачав, які страшні випробування чекають попереду. Мешкала вона в селі Вапенне Горлицького повіту. Село – велике і гарне, також славилося своїми цілющими водами.

У час війни на їхнє подвір'я впала протитанкова міна. Чоловік вибіг з хати і, щоб відвернути лихо від своєї родини й оселі, схопив руками міну і з усієї сили шпурнув її подалі від себе. Міна розірвалася в повітрі, відірвавши обидві руки.

Анна вже мала трирічну доньку і кількамісячного синочка. Чоловіка вдалося врятувати. Але лихо не приходить одне. Ніщо не врятувало її від депортації. Марні були благання, що малі діти і чоловік-каліка. Марні були прохання, хоч би відкласти виїзд. Посадили на віз каліку-чоловіка, якого забрали просто з лікарні, дітей, сякий-такий домашній скарб і рушили, плачучи, в невідомість. Їхали довго. Кожний, хто пережив цю Голгофу, знає як було їхати в товарних вагонах з малими дітьми тисячу кілометрів. Завезли їх аж у Ворошиловградську область. Навкруги степ і де-не-де видніються землянки. В Польщі вони залишили новозбудовану хату, а тут виявилося, що всі запевнення про надання житла є марні і брехливі. Жити не було де, тому поселилися в землянці. Їсти не було що, а вже надходила зима. Місцеві люди, як могли допомагали, – рили землянку і ділилися хлібом, разом тихо проклинали політиків.

Якось перебули страшну зиму, але навесні – знову нещастя. Захворів раптово синок Ярослав і через три дні помер. Поки їхали за 70 кілометрів у лікарню на возі запряженому коровою, дитина померла. Не схотіла вертатися з ним, щоб поховати біля своєї землянки. Мусіла поховати сина в чужому саді, де дозволили люди. Зрозуміла, потрібно їхати на Захід, до своїх братів, яким вдалося втікти зі сім'ями на станції Джурин.

Поїздка назад була не менш драматичною, але мужня жінка її витримала. Поселилася в Підзамочку під Бучачем, де досі проживає з молодшою дочкою. Жодного разу не пожалілася на свою долю. Любила свого чоловіка Максима, разом доробилися сяких-таких статків, виховали дві доньки. Бо характер у лемкині – рішучий і сильний.

Ніна ОЛЕНЯК,
м. Бучач.

Повернуті імена

Іван Константкевич, м. Львів.

Отець Іван КОНСТАНКЕВИЧ (1859-1918) – релігійний і громадський діяч української діаспори в США 1893-1918 рр.

Завжди на стіні батьківського дому в селі Викота Самбірського району висіло три старі сімейні фотографії, які завжди возив зі собою і дбайливо зберігав мій батько Василь Константкевич – виходець з Лемківщини, який пережив дві світові війни та ганебну післявоєнну депортацію з рідних теренів. На запитання, хто ж зображений на цих знімках, відповіді були досить скупими, зважаючи на то, що це були сумнозвісні радянські часи. Адже на всіх трьох були емігранти. На одній – брат батька Дмитро, на іншій – брат батькової матері В. Фринцко з с. Святківка Ясельського повіту, на третій – о. Іван Константкевич – український священик в Америці. Перевидана в Україні в 1994 році «Енциклопедія Українознавства» (під редакцією проф. В Кубійовича), помістила коротку статтю про цього священика, спонукала до подальших пошуків та досліджень ролі цієї особи в житті української еміграції.

З біди, а не з гараздів доводилося нашим предкам покидати рідні терени, не всіх, але тих, хто мав сміливість і сили, не боячись ризику, шукати кращої долі в Америці. Серед таких – і о. Іван Константкевич, ім'я якого, на жаль, не відомо широкому колу спеціалістів – теологів, істориків, журналістів.

Отже, хто такий о. Іван Хризофор Константкевич?

Походить Іван Константкевич з Лемківщини, з давнього лемківського священичого роду Константкевичів та Лаврівських. Найстаршим, відомим на сьогодні, представником роду Константкевичів був о. Іван Константкевич – парох села Ріпки Горлицького повіту на Лемківщині на початку XIX століття. Згідно з заповітом 1807 року малолітньому синові о. Івана Гаврилові заповіли маєток в с. Святкова Мала (Святківка), Ясельського повіту. Син Гаврила Михайло також став священиком. Він був одружений на внучці о. Григорія Лаврівського – пароха с. Мшана Кроснянського повіту – Наталії Міхулович. Після смерті Григорія Лаврівського парохом в с. Мшана став о. Михайло Константкевич. (Ця інформація підтверджується виписками з метричних книг та Шематизмами). В сім'ї Михайла та Наталії 10 червня 1859 року народився син Іван. У листопаді 1867 року померла його мати, а 13 лютого 1874-го – і батько.

Освіта, яку отримав майбутній священик – спочатку 4 роки так званої нормальної школи, далі – 8 років гімназії. В 17-18 століттях рівень освіти світського священства був досить низький. Тому спеціально для підготовки освітчених греко-католицьких священиків цісар Йосиф II заснував «Studium Ruthenum» (1787-1809) при Львівському Університеті, де богословські та інші дисципліни викладалися слов'яно-українською мовою. Частина кандидатів на духовний сан вчилася на теологічному факультеті університету, де виклади відбувалися латинською мовою. Серед професорів цього факультету, а іноді його деканами на зломі століть були також українці; згодом деякі інші дисципліни викладалися українською мовою – катедри догматики, катехитики та пасторальної теології. Духовну освіту він здобув протягом 4 років на теологічному факультеті у Львівському Університеті, який закінчив у 1882 році. Дружиною молодого Івана стала 18 липня 1882 року Неоніла Копко (нар. 13.02.1863) – дочка священика з села Борщовичі. Неоніла також отримала пристойну як на той час освіту – школа в Перемишлі, потім – вихідна жіноча семінарія, яку закінчила в 1880 році.

Після закінчення університету він став військовим капеланом у Ярославі.

З 1886 року о. Іван Константкевич – парох села Ялин Сяніцького повіту. 23 травня 1883 р. народилася донька Галя, а 16 квітня 1887 р.

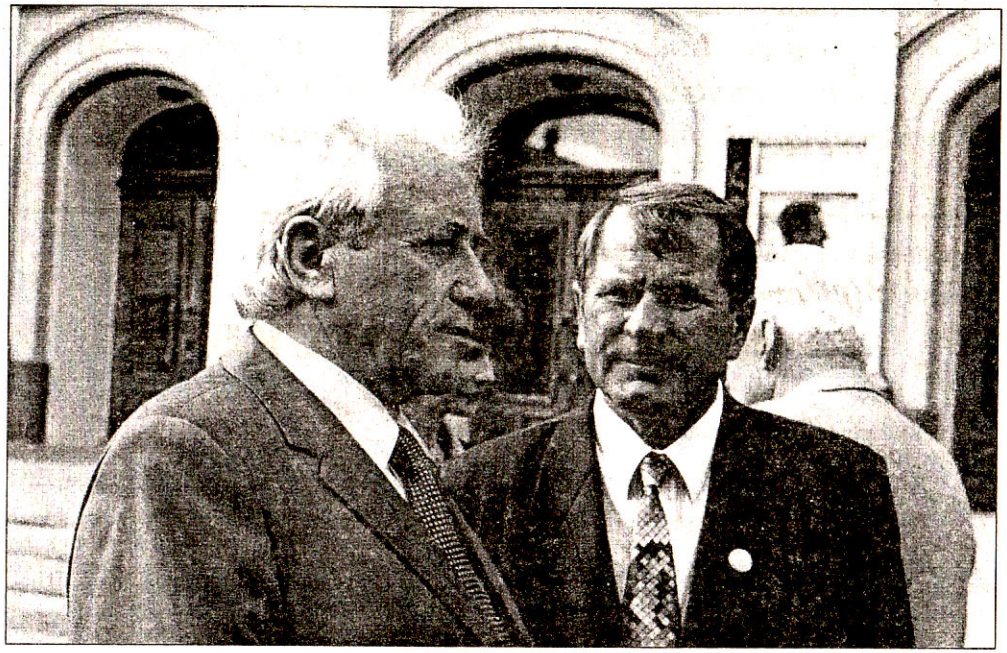

На фото: Олександр Венгринович - голова ВУТЛ і Володимир Шуркало - голова Пустомитівської районної організації. Київ. 23.09.2004 р.

Долі людські

СУМНА ДАТА

Наблизилася сумна дата: 60-ти річчя депортації українського населення з території Польщі. Під цей караючий меч потрапили і безневинні лемки.

Наш тато – Микола Драньбув далеко не останнім господарем у рідному селі Святкова Велика Ясельського повіту на Лемківщині. Він читав рільничу літературу і господарював по-новаторському. Перший в селі купив сільськогосподарський реманент: плуг для орання, плужок для підгортання, різні борони, культиватор, маркер. На господарстві була ручна молотарка, віялка для сортування зерна, віз і драбник. Крім корів і овець, на господарстві були коні. На Лемківщині тато пробував випалювати вапно, але знайшлися люди, які залили ту піч водою і її розірвало. Казав тато, що там можна було випалювати цеглу, а на ріці думав побудувати млин. Але тим мріям не судилося здійснитися, бо лемків чекало виселення з рідних земель.

Тато знав, що діялося у світі, на теренах Польщі і в Україні, не лише з газет, які мав можливість читати, працюючи на пошті, але й від свого молодшого брата. Петро Драньбув не

даний дозвіл на проведення зібрання лемків. Прийшло дуже багато лемків з усього Калуша. Місцеві люди навіть занепокоїлися, що це лемки задумали робити? А пояснення просте – лемки вийшли з підпілля і випросталися на повний зріст! Вони хотіли забути, як місцеві люди сміялися з нашої одежі (кабатів), зі слова «лем». Лемки ніби наново народилися, вони, нарешті, відчули себе повноцінними громадянами міста, в якому жили.

Відразу ж взялися за організацію хору. Почалися репетиції. Далеко не молоді люди випускали з своїх роботящих рук лопати, сапи, вили і граблі та бігли до клубу. Сталося диво: вперше за 50 років життя лемків у цьому краї, місто почуло зі сцени прекрасні лемківські пісні! Яке щастя, що знайшлися люди, які в глибині своїх сердець через усі лихоліття і випробування пронесли цей скарб, до часу схований для нащадків!

Одними з перших керівників хору «Студенка» були Богдана Онисько і Василь Судик. Важка праця керівника не мала належного пошанунку. Але завдяки ентузіазму усіх керівників і учасників «Студенка» живе і досі. Ні з чим не

тю про цього священика, спонукала до подальших пошуків та досліджень ролі цієї особи в житті української еміграції.

З біди, а не з гараздів доводилося нашим предкам покидати рідні терени та шукати кращої долі для себе та своїх родин у чужих краях і за океаном. Першими весь тягар емігрантських бід взяли на себе мешканці гірських районів, у тому числі й Лемківщини, через відсутність роботи та достатньої кількості придатних для ведення господарства земельних угідь. За деякими дослідженнями першим лемком за океаном був Юрко Кашицький з села Нова Весь біля Нового Санча, який емігрував у 1872 році і поклав початок українській діаспорі в США. Сталося це задовго до офіційно визнаної дати української еміграції за океан селян з Буковини, 100-річчя якої нещодавно урочисто відзначалося в Україні. Проте на початку 1890-х років в США вже існували досить значні громади українців-русинів, вихідців зі Східної Галичини, Лемківщини та Закарпаття. Вони були зосереджені, восновному, на вугільних копальнях Пенсильванії, де важкою працею у важких умовах забезпечували прожиток для себе та своїм покинутим у рідному краї родинам. Зростання чисельності заробітчан висувало на перший план необхідність створення громадських організацій, церковних братств, з подальшою активізацією українського життя шляхом побудови церков, шкіл, заснування допомогових організацій, кредитних спілок, страхових товариств, газет та ін. Однією з перших таких організацій, в яку об'єдналися заробітчани, було «Соединеніе Гр.-Кат. Руских Братств», засноване в 1892 році у Вілкес-Беррі (Пенсильванія) як братсько-допомогова організація закарпатських українців у Америці. Органом «Соединенія» був «Американскій Русскій Вістникъ» (гол. редактор Павло Жаткович), який ширив москвофільство). Тепер газета «Соединенія» – «Greek Catholic Union Messenger», далі підтримує москвофільське наставлення між закарпатськими емігрантами. Спершу до «Соединенія» належали і лемки, і галицькі українці. Проте з часом керівна верхівка цієї організації зайняла промадярські та москвофільські позиції, відсунувши русинів-українців на задній план. Ситуація докорінно змінилася з прибуттям за океан о. Івана Констанкевича, який одразу засудив стан справ в цій організації і з ініціативи якого свідомі українці вийшли з «Соединенія», заснувавши у 1894 році нову організацію – Руський (з 1914 р. – Український) Народний Союз з власним друкованим органом – газетою «Свобода», які успішно діють до нашого часу.

Не можна недооцінювати ролі о. Івана Констанкевича у становленні греко-католицької парафії в містечку Шамокін у Пенсильванії. Саме завдяки його енергії та активній життєвій позиції Шамокін став на деякий час центром українського життя в Америці.

На жаль, як це вже не раз було в українській історії, ім'я о. Івана Констанкевича, як і багатьох інших діячів української діаспори, в Україні тривалий час замовчувалося і відоме лише вузькому колі.

Після закінчення університету він став військовим капеланом у Ярославі.

З 1886 року о. Іван Констанкевич – парох села Ялин Сяніцького повіту. 23 травня 1883 р. народилася дочка Галя, а 16 квітня 1887-го – син Михайло. Через пів року захворіла (заразившись тифом) його дружина і померла 11 січня 1888 року.

22 березня 1893 року він отримав паспорт для виїзду в США на себе, дітей – Галю та Михайла, старшу сестру Констанцію, двоюрідну сестру Катерину Музичку та Розалію Ярец. До США відбули з Бремена пароплавом «Ельба» лінії «Гамбург-Америка» і прибули до Нью-Арку 29 квітня 1893 року. Разом з частиною емігрантів, він прибув до Шамокіну і замешкав при церкві за адресою 144.

Що ж спонукало його до такого рішучого кроку? Докладно встановити це не вдалося. Однією з версій є пошук стабільного життя для двох малолітніх дітей, які залишилися без матері, і перебували в небезпеці, маючи можливість захворіти, бажання притупити особисте горе в зв'язку зі смертю дружини, повністю віддавшись служінню Богу та людям.

Становлення парафії в Шамокіні

В останній чверті XIX століття повставали все більші скупчення українських емігрантів у населених пунктах біля вугільних копалень Пенсильванії, які прибували до США в пошуках кращої долі, з надією на можливість утримання себе та своїх родин. Їм було важко жити без церков, де вони змогли б почути рідне слово та знайти розраду у злиднях та труднощах життя. В 1884 році українські вуглекопи з місцевості Шенандоа написали листа Митрополиту Галицькому Сильвестру Сембратовичу з просьбою прислати їм свого душпастиря. Митрополит задовільнив їхнє прохання і вже 10 грудня 1884 року до Шенандоа прибув перший український священик в США – о. Іван Волянський. Він організував там першу парафію та побудував у 1886 році першу в США українську церкву Св. Архистратига Михаїла.

Коли українські емігранти довідались про приїзд о. І. Волянського, стали масово приїжджати до Шенандоа для задоволення духовних та релігійних потреб. На кладовищі української парафії ховали людей з дуже далеких околиць, навіть з Джерсі Сіті (шт. Н. Дж.). Отець О. Волянський не обмежувався працею у своїй парафії, а об'їздив усі тогочасні українські скупчення в Америці з закликом до організації та будування церков, в надії, що церковна влада в краю надішле нових священиків. Для координації цієї праці він почав видавати в Шенандоа 1886 року перший український часопис в США «Америка». Так Шенандоа стало на деякий час релігійним та національним українським центром на американській землі.

Далі буде.

Тато знав, що діялося у світі, на теренах Польщі і в Україні, не лише з газет, які мав можливість читати, працюючи на пошті, але й від свого молодшого брата. Петро Дрань був не лише освіченою та інтелігентною людиною – (знав декілька іноземних мов), а й великим знавцем історії. Під час навчання у Львові став членом ОУН. Закінчив молоде життя у далекому Воркутинському таборі. Розповідь про його звитяжне життя заслуговує окремої розмови.

З огляду на вищесказане, наші батьки Микола і Олена Дрань з гіркими сльозами на очах останніми покинули рідне село Святкову Велику. Це сталося 19 липня 1945 року. Разом з чотирма дітьми і старими татовими батьками, вони були змушені податися слідом за своїми односельцями і назавжди залишили рідні гори. Шість довгих тижнів у товарних вагонах із коровами їхали вони в далекий і незнаний світ. Людей, які з діда-прадіда жили в горах, повезли на Донбас, в Харківську, Дніпропетровську і Миколаївську області. Звісно, більшість з них не змогла жити у степах, тому мало не пішки стали вертатися «додому». Бідні лемки ще не знали, що їхня Батьківщина назавжди залишилася в чужій державі і до неї нема вороття.

Таким чином, більшість втікачів з «раю» опинилася в різних містах і містечках Західної України. Після повернення з Харківщини, куди переселили нашу родину, батьки «тимчасово» зупинилися в Калуші, який зустрів наше велике сімейство голодом і холодом. Вже не залишилося нічого, що можна було продати чи виміняти на кусок хліба. Батьки не цуралися ніякої роботи. Але то були важкі часи. Тому нерідко наша мама – міцна 40-річна жінка, за цілоденну працю на жнивному полі чи копанні картоплі «заробляла» менше десятка картоплин. Подібний «заробіток» приносив до хати і тато. За кусок хліба діти йшли пасти людську худобу. Дідо – колишній війт, був змушений старцювати. Дякуючи титанічним зусиллям і важкій праці батьків та Божій допомозі, вижили всі п'ятеро дітей.

Ми – діти, змушені були боротися за місце «під сонцем». Розуміли, щоб чогось досягти – треба вчитися. Тож серед нас є медики, хімік та інженери. Діставши таке виховання, ми не могли залишатися осторонь подій, що тоді відбувалися в Україні. У час, коли це було достатньо небезпечно, ми були учасниками усіх зборів, мітингів, ланцюгів та інших заходів з відродження України.

Але ми – лемки, всією сім'єю: Василь – №85, Володимир – №144, Марія, Анна, Іванна – №84 ще на початку 1989 року стали членами товариства «Лемківщина» у Львові.

У час, коли наше життя проходило під опікою КДБ, брат Володимир взявся за організацію такого ж товариства в нашому місті Калуші (раніше, ніж в Івано-Франківську). У той час непросто було домогтися дозволу на проведення масового зібрання людей, не ініційованого владою. Він просив, пояснював і врешті-решт був ка» були Богдана Онисько і Василь Судик. Важка праця керівника не мала належного пошанунку. Але завдяки ентузіазму усіх керівників і учасників «Студенка» живе і досі. Ні з чим не зрівняні лемківські пісні у їхньому виконанні, зворушують до сліз старих і молодих. Наче від води з цілющого джерела, оживають зранені душі людей, в котрих 60 років тому злочинно відібрали Батьківщину.

Товариство взялося організовувати поїздки до Ждині на «Ватру». У той час не було відбою від бажаючих відвідати Лемківщину. Людям хотілося побачити рідні гори, пройнятися духом батьківського краю, хоч кілька днів походити стежками, якими бігали в дитинстві. То було велике щастя! Це тепер такі відвідини стали звичними, втратили свою свіжість і гостроту. Зараз при можливості і бажанні можна побачити протилежну сторону земної кулі. Але пам'ятаймо про тих, хто стояв на витоках нашої дороги «додому».

Озираючись назад, маю повне право сказати, що батьки прожили не лише довге (тато – 90 р., мама – 93,5 р.), а й достойне життя. До останніх днів зберегли світлий розум. Попри те, що завжди тримали господарку, майже до останніх днів обоє цікавилися подіями в Україні та переживали за її долю. Обоє постійно слухали радіо «Свободу», Службу Божу з Ватікану, трансляцію сесій Верховної Ради. Мама любила читати книжки, а тато найчастіше читав газети. Але настільними книгами для нашого тата були Євангеліє і Псалтир (на старослов'янській), які він щовечора читав.

Через усе своє довге життя наші батьки пронесли велику любов до Лемківщини. Більше 50-ти років вони в снах ходили рідними стежками, де колись тяжко трудилися на малородючих полях. Але, на превеликий жаль, їм так і не судилося хоч раз побувати на покинутій праотчій землі, переступити поріг рідної хати, зведеної колись власними руками.

І зараз, коли їх уже нема з нами, ми просимо Господа про спокій для їхніх зболених душ. Нам – дітям, належить принести на батьківську могилу жменьку землі з місця, де стояла хата, яку вони збудували для себе і своїх дітей, та покропити камінь на їхній могилі водою з річечки, що плила біля їхнього обійстя і яку вони так часто бачили у своїх снах.

Горе і біль людей, назавжди вигнаних з рідної землі, можна виразити словами:

Злих людей воля зла
Лемківщину нам забрала.
Україна нас прийняла
І спочинок вічний дала.

Може зараз їхні душі навідуються до краю, який вони любили понад усе, в котрому залишився невмирущий дух Вітчизни та могили предків, які зрівняв з землею невблаганний час.

Іванна ДРАНЬ,
м. Калуш.

«Кєд чую-ся Лемком - єст Лемком: вчу-ся по свому бесідувати, писати, сьпівати, кохати і жыти. І не звертам увагы на жадных бортаків, якы хтіли бы мня намовити, же мня неє, бо неє мого народу. Докля існую - існує тіж мій нарід, хоц бы-м зостав од нього сам єден...»

Павльо Коробчак.// Бесіда. - Лігниця, Польща. 2004, №4. - С. 9.

Продовженя. Початок в №46, 47.

Анна ВОРОБЕЛЬ, м. Тернопіль.

ЦЬВІТ ПАПОРТИНИ

Новеля

Іх коні ішли тихо помеджы кряками, дошли до дороги і стали.

– Што будеме робити? – тихо звідала-ся Анця.

– Пустме кони, най ідут, де хочут.

Лем коні стояли на місци і не видно было, жебы они зберали-ся кадиси іти. Марисін Каштан крутив головом і чогоси озерав-ся назад. Анцін стояв на місци і лем стригав ухами.

– Што-то таке з кінми? – здивувала-ся Марися. – Што-то ма означати то-то іх стояня на дорозі?

– Ты так повідаш, а мене холєра бере, же я в своім лісі мушу ховати-ся, і іщы нашых кони...

На тих словах, єй кін нагло обернув-ся до лісу, і ту на ню смотрили два білих качальця.

– Марися! Ту – вовки.

– Што будеме робити? – скричала Марися. – Втікати юж пізно! Чом думаш, же іх дуже?

– Я виджу лем двоє очы.

– Будеме потихіцько сой іти, – повіла тихо Марися. – Бо, як підеме скорше, то они поженут-ся за нами.

Они штуркнули кони в боки і тоти легко рушыли вниз. Ішли тихо дорогом з лісу. На місци, де дорога звертала, Анця озернула-ся назад:

– Не-видно. Не пішли за нами.

Они іщы кус поскакали дорогом, а потім стишыли хід, в кінци стали і прислухали-ся до лісу.

– Треба о тім повісти родичам, – повіла Марися.

Іщи кус почекали, а потім завернули коні і поіхали лісом, жебы вийти далеко коло ріки, на випадок, якбы вовки засіли на них при виході з лісу.

Юж ся розвидняло, як пришли до села. Они розпрощали-ся до вечера. А в тім, як мами закєруют. Анця завела коня до стайні, зняла з нього сідло і витерла го на сухо. Спершу карк, ноги, а потім – плечы.

– Лігай і спий, – повіла му на ухо і поцілювала го в чело. Юж, як виходила зо стайні, Каштан ся обернув за ньом і озвав-ся: -і-г-г-р.

– Но, нарешті. За цілий вечер.

вовків.

Марина ся застановила:

– Дуже сте-ся пострашыли? Іди напій телятко, зараз отец приде.

Якраз телятко напило-ся і Анця му обмила пыщок і витерла чыстом ряндом, як на дорозі задзвонили кантарки. Од потічка вертав-ся єй няньо. Анця в своім жытю найбільше любила три річы: няня, ліс і кони. Она смотрила на вітця і виділа, як він ішов. Він ішов спереду і вів свого Вороного за поводок, а решту кони ішли зо заду сами.

Анця залюбувала-ся своім няньом. Які він красни. Высоки, як смерека в лісі. Його біляве волося было мокре, певні купали-ся разом зо своім коньом. Якы они были ладни, і Вороний, і они сами. Єден другому не уступит.

– Ты мі, дітино, хочеш штоси повісти, же на мня чекаш?

– Мы вчера были з Марисьом в лісі і нам ся стріли вовки...

– Ото новина, – засміяв-ся Михал.

– Лем они підишли, близко до краю лісу. Мы з Марисьом іщы нигда не спотыкали так близко вовків.

– А вам ся чого бояти, вы на конях. Ци може сте іх не вишколили, як треба?

На тоту бесіду зышла-ся ціла родина на дворі.

– Йой, дітино, – озвав-ся дід Ілько, – ты што не знаш, же нашого Шарика вовки виманили з буди і лем зме ошыйничок рано нашли, а ты ся дивуєш, же до села близко підишли.

– А што робити в такім випадку?

– А вы што зробили, – звідав-ся Михал.

– Мы тихо перешли на другу сторону дороги і зме были переконани, же вовки нас за кряками не видят, мы втовди рушыли скорше.

– Дітино, тот вовк не вышов на полюваня, – зас повів дід Ілько. – Він, якбы быв голодни, то так бы-ся не поводив. Жебы-сте другим разом на повнім скаку втікали домів.

– Лем як. Та прецінь, як вовк узрит, же од нього втікают, то наберат більшой сміливости і

Молоды лемкині з Тернополя - Наталя Пасека, Ірина Воробель.

Марія СТАХІВ-КРУПА, смт. Красне.

ЛЕМКІВСКИ КОЛИСАНКИ

Засни же мі, засни, хоц лем на годину,
закля си пороблю роботоньку спішну.

Засни же мі, засни, велика мі росни,
велика і біла, як тота лелия.

Люляй же ся, люляй, шмарю тебе в Дунай,
най тя рибки зідят, най люде не видят.

Люляй же ся, люляй, дітино маленька

Теодор КУЗЯК, м. Львів.

Не крад, бо...

Новеля

По цілоденнім кошыню кустриці на Черчили, Ваньо Бриндзя змучений вернув домів. Жена Пайза дала му вечерю. По вечери Ваньо гварит:

– Йой, такі єм змучений, з охотом люг бым спати, а ту треба іти на ніч за Горбок, бо дикы рыют компери.

– О, бідаку, не выспиш-ся? А заран раніцько зас мусиш іти на Черчилю, – рекла Пайза.

Што зробиш, треба іти вартувати. Вдів гуню і пішов стежком за Горбок.

Ваньо быв хлописко невеликий і худий, але зато спрытний і зарадний. Обышов свої стаі комперів – диких свин наразі не было. Сусідова лука за комперями была юж скошена, а сіно складене в копы. Ніч была темна, небо засіяне ясныма зьвіздами. Ваньо сів, выкурив дзигаря, перекстив-ся, посмотрив-ся на веретено Молочной дорогы, од котрой одорвала-ся єдна зьвізда і переризала пів неба, закопав-ся в кіпку і, змордуваний тяжком роботом, твердо заснув...

Але не спав Митро Хрунь, тот што мав хыжу за потоком. Митро вышов з-за хыжы помаціцькы, пізрив на бокы, ци го дахто не видит. Але люде в селі спали, лем де-не-де чути было гавканя псів. Митро псів ся не бояв, і тихіцько пішов за Горбок, тримаючы в руках довгий мотуз. Не думайте, же Митро хтів на тім мотузі ся повісити. О ніт! З ним так зьлі не было. З Митра лем быв такій чловек, што любив вкрасти. Уважав, же, што вкраде – не купит. На ярмаках в Грибові, в Горлицях крав в жыдів то косу, то скору на керпці, то шапку – што ся дало. В селі – деревця, як были гарды головки капусты – прорідив дакому.

Тым разом Митро ішов з мотузом жебы сіна вкрасти в Ваньового сусіда – Лешка Боднаря. Розтягнув мотуз, накотив на нього пів кіпки сіна, звязав го міцно, взяв на плечы і понюс до села...

– Лягай і спий, – повіла му на ухо і поцілювала го в чело. Юж, як виходила зо стайні, Каштан ся обернув за ньом і озвав-ся: -і-г-г-р.

– Но, нарешті. За цілий вечер.

На другий ден, Анця, як і вшытки, старала жебы доіти коровы. Мама подоіла Нідзолю. Она підишла до неї і звідала-ся: де сут няньо?

– Погнав коні до водопою.

На тоты слова підишов Ілько – старший Анцін брат:

– Мамо, што, іти няня закликати?

– Та чом, – Марина обернула-ся на свої діти, – коні напют-ся, то зараз і прид. Ты, Анцю, бер шафлик з молоком і процідиш го. І зараз ся вернеш, жебы Митрусьове телятко напоіти.

– Молока кус лишыти для телятка?

– Телятко пє молоко од Суболі, – повіла Марина, – не треба му заваджати раз од єдной коровы, другий – од другой. Ту баба подоіт, то придеш і возмеш. Чом ты вітця треба?

– Мы вчера з Марисьом, скраю лісу споткали так бы-ся не поводив. Жебы-сте другим разом на повнім скаку втікали домів.

– Лем як. Та прецінь, як вовк узрит, же од нього втікают, то наберат більшой сміливости і доганят коня.

– Най наздоганят, – повів Михал. – Ты, што коня маш, ци быка?

– Няню, він не так наздоганят.

– А як?

– Но, Михале, тримай-ся мі, сыночку, дорогы.

– Вовк любит засідати на коня спереду. Він, якоси чує одкаль кін буде виходив з лісу, переходит на коротку дорогу і там чекат. Лем кін показує-ся з лісу – вовк скаче му на карк.

– Та може ся аджык і зварювати тот твій вовк, – юж не стерпів Юлько, – як кін летит на повну силу, то вовк, закля ся розжене, закля скочыт, – кін за тот час го випередит.

(Далі буде).

ПЕРЕЗЕРАМЕ СТАРЫ ЗНИМКИ

Лемківске весіля. с. Устя-Руске, п-т Горлиці. 1932 р.

Люляй же ся, люляй, шмарю тебе в Дунай,
най тя рибки зідят, най люде не видят.

Люляй же ся, люляй, дітино маленька,
дітино маленька, спи мі здоровенька.

Спи мі здоровенька, стан мі веселенька,
люляй же ся люляй, дітино маленька.

Люляй же ся, люляй, колишу тя ручком,
як тя виколишу, дам тя на научку.

Будеш ты ся вчыти дрібного писаня,
будеш споминати моє колисаня.

Колиш же ся, колиш, колиско букова,
я в тобі колишу білого сокола.

Колиш же ся колиш, колисонько сама,
бо я тя не буду, бо-с мі марнувала.

Люляй же мі, люляй, де я тя притулю,
притулю я тебе під зелену дулю*.

Дулі будут падати – Гануся зберати,
Гануся – зберати, мамцю – пригощати.

Нате, мамцю, дулю, же сте варували,
от огня, од воды, од вшыткой пригоди.

Колисала-м я дітиноньку маленьку
та й поламала-м колисоньці ноженьку.

Ой, не жаль мі, так той колисоньки,
ой лем жаль мі, так той дітиноньки.

Бо колиску новеньку – за ден-два збудую,
а дітинку маленьку – за сім літ не згодую.

Бо колисонька новенька – з нового деревейка,
а дітинонька маленька – з щырого сердейка.

** На Лемківщыні дулями називали великы грушкы.*

Боднаря. Розтягнув мотуз, накотив на нього пів кіпки сіна, звязав го міцно, взяв на плечы і понюс до села...

Ваньо спав. Снило-ся му, же скотив-ся з высокой горы і не може ся стримати, лем летит деси в пропаст, як тота зьвізда, што одорвала-ся од Молочной дорогы. Збудив-ся зогрітий. Чує, же так стиснений, же не може ся рушыти. До того, штоси го так колыше, якбы сам дябел нюс на своім хырбеті. На голові волося му ся зіжыло зо страху. Хтів кричати ратунку, але дав си спокій, бо почув, же під ним штоси сопит.

– О, Боже, мене вкрали разом зо сіном, – додумав-ся Ваньо.

Чув, же го несут през якыси крякы. Нарешті скрипнули ворота і Ваня разом зо сіном гепнули о землю, аж му дыханя заперло.

– О, Митре, ты цілу кіпку принюс, уважав бы-с на ся, – докірливо зашептала жена Наста, котра отворила му ворота од боіска.

– Ой, тяжкє, не высхло.., – і розвязав мотуз. – Принес вилы і подаш мі на плянтро, – і пішов на під по скриплячій драбині. А Наста тым часом глядала вилы.

– Но, тепер треба втікати, бо іщы мя ту вилами пробют, – подумав Ваньо, вымотав-ся зо сіна, на колінах і на руках порачкував до воріт і як серна махнув в крякы.

– Йой! Матко Боска! – закричала Наста. – Митре, та ты певні вовка принюс, бо тилько што якысе выскочыло зо сіна і шурнуло за потік, до кряків.

ПОДЯКА

Складаме сердечну подяку «Лемківскій світлиці» в місті Чортків (голова Павльо Гербут) за благодійний внесок – 200 грн. на розвиток Всеукраїнского товариства «Лемківщына», котри быв внесени в 2004 році.

Боже, заплат Вам!

"Дзвони Лемківщини" -

часопис Всеукраїнського Товариства "Лемківщина"

Наша адреса:

46001, м.Тернопіль, бульв. Т.Шевченка, 21.

Реєстраційне свідоцтво ТР 145

Замовлення № 24. Тираж 1000

Обсяг 1 друк. арк. Друк офсетний.

ПВК "Збруч", м.Тернопіль, вул. Живова, 11

Редактор Ігор ДУДА

Редакційна колегія:

Парасковія ТРАЧ - відповідальний секретар, *Олександр ВЕНГРИНОВИЧ* (Тернопіль), *Микола ГОРБАЛЬ* (Київ), *Степан КРИНИЦЬКИЙ* (Івано-Франківськ), *Володимир РОПЕЦЬКИЙ*, *Ярослав ШВЯГЛА* (Львів).

Комп'ютерний набір і верстка - *Тарас ВАШКІВ*.

Висловлені авторами думки можуть не співпадати з позицією редакційної колегії.
Відповідальність за достовірність фактів несе автор публікації.
Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти.
Рукописи не рецензуються і не повертаються.

www.lemko.org
2010.08.10
14:51:24 +03'00'